

СУЧАСНЕ АНТИТЕРОРИСТИЧНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА ДЕЯКІ ЙОГО АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ (КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

**ТРИНЬОВА Я.О. - професор Академії Державної пенітенціарної служби,
доктор юридичних наук, доцент, академік Української академії наук, адвокат**

Orcid 0000-0002-5416-2756

УДК 343.8

DOI 10.32782/EP.2023.4.6

У статті аналізується чинне національне та міжнародне антитерористичне законодавство. Виявлено деякі актуальні проблеми в цій сфері. Зокрема, щодо застосування термінології, взаємовідношення понять тощо. Піддано критиці пропозиції щодо внесення змін до складу злочину, передбаченого ст. 258 КК України (терористичний акт) шляхом доповнення способів вчинення цього діяння. Визначено статті 258-1 – 258-3 КК України, як зайві, адже передбачені в них діяння охоплюються інститутом співучасті, описаним у Загальній частині КК. Зазначено, що доцільно визнати тероризування кваліфікуючою ознакою тих насильницьких та деяких інших агресивних злочинів, що можуть вчинюватись з метою застосування терору, як засобу досягнення певних цілей. При цьому в примітці до статті Кримінального кодексу, у якій уперше в його тексті згадуватиметься тероризування, доцільно закріпити визначення останнього як залякування невизначеного кола осіб або представників публічної влади чи громадськості з метою досягнення певної мети. Щодо пропозицій деяких дослідників доповнення конкретних способів вчинення терористичного акту, вказано сумнів у доцільності цього, адже законодавець фактично їх передбачив у словосполученні «інших дій». Разом із тим підтримано пропозиції щодо необхідності визначення механізму визнання організації терористичною та створення відповідного реєстру таких організацій, а також у необхідності завершення процесу затвер-

дження на загальнодержавному рівні правил антитерористичної безпеки.

Ключові слова: терор, тероризм, терористична діяльність, терористичний акт, екстремізм, сепаратизм, терористична організація.

Актуальність «терористичної» теми, на жаль, у сьогоденній Україні неможливо заперечити, хоча ще років двадцять тому в цьому аспекті Україна була безпечною. Через ЗМІ ми чуємо про випадки тероризму, екстремізму та сепаратизму. Проте чи закріплені ці терміни в чинному законодавстві? Чи передбачена окрема відповідальність за кожне діяння, що можливо віднести до проявів тероризму, екстремізму, сепаратизму, злочинів проти гуманітарного права тощо. Розмаїття термінології, що застосовується в цій сфері потребує свого визначення, адже від цього залежить правильна кваліфікація діянь і, відповідно, обрання правильних засобів кримінально-правового реагування на нього.

Питання антитерористичної тематики розглядалися через призму кримінального права, кримінології та криміналістики. Серед науковців, які присвятили свої публікації зазначеній сфері, можна назвати: Бурлак М., Біленчук П., Буханченко А., Глушков В., Герасименко К., Дрьомін В., Іщенко М., Ємельянов В., Кобець А., Крижна В., Кубальський В., О. Кириченко, Куц В., Леонов Б., Пащенко В., Рудник Л., Ткачов І., Циганов В. та ін.

Однак з плином соціальних відносин є постійна необхідність актуалізувати чинне законодавство. Не винятком стало і антитерористичне законодавство як на національному, так і міжнародному рівні.

Метою статті стало висвітлення проблем чинного національного антитерористичного законодавства, з'ясування сутності термінологічного апарату, що застосовується для розкриття тематики тероризму та пов'язаних із ним явищ, виявлення інших проблем та представлення пропозицій щодо їх усунення.

Враховуючи мету дослідження були обрані наступні *методи* наукового пізнання. Серед загальнонаукових методів використано описання, за допомогою якого викладаються частини цитованих законодавчих положень; аналіз – при виділенні досліджуваних частин національних та міжнародних актів; синтез – для їх узагальнення. Зі спеціально-юридичних методів використовувались метод конкретно-соціологічних досліджень – переробка та відбір необхідної інформації про той аспект правової реальності, який досліджується (тероризм та суміжні явища); контент-аналіз; порівняльно-правовий метод використовувався при з'ясуванні спільних рис визначення тероризму в науці та законодавчих актах; формально-юридичний метод застосовувався при дослідженні будови конкретних положень законодавства та формулювання власних пропозицій.

Виклад основного матеріалу

Для аналізу чинного антитерористичного законодавства та реалізації міжнародних зобов'язань України з протидії тероризму доцільно використовувати наступну правову базу: Конституція України [1], Кримінальний кодекс України [2], Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [3], Закон України «Про Службу безпеки України» [4], Закон України «Про національну безпеку України» [5] інші закони України, указ Президента України «Про Стратегію воєнної безпеки України» [6], указ Президента України «Про Стратегію забезпечення державної безпеки» [7], постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, інші

нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України.

Крім цього прийнято у 2019 році Концепцію боротьби з тероризмом в Україні, у якій визнавалося, що найбільшу терористичну загрозу для України становить агресивна політика Російської Федерації, спрямована на дестабілізацію ситуації в державі, у тому числі шляхом інспірування сепаратистських проявів і всебічної підтримки диверсійно-терористичної діяльності маріонеткових квазідержавних утворень на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях [8].

У 2020 році Стратегією національної безпеки України одним із пріоритетних завдань правоохоронних, спеціальних, розвідувальних та інших державних органів відповідно до їх компетенції визначено запобігання, виявлення та припинення проявів сепаратизму, тероризму, екстремізму [9].

З метою захисту України від терористичних посягань в інформаційному просторі Верховна Рада України прийняла від 22 травня 2022 року Закон України № 2265-ІХ «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну» [10]. Законом визначено поняття держави-терориста, пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії РФ як держави-терориста проти України та її правове регулювання.

Універсальними міжнародними документами, спрямованими на зміцнення національних, регіональних та міжнародних зусиль з протидії (надалі буде використано саме цей термін) тероризму, є: Глобальна контртерористична стратегія Організації Об'єднаних Націй (A/RES/60/288), яка була прийнята державами-членами 8 вересня 2006 року. [11, с. 60]; Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом 1977р. [12]; Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997р. [13]; Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999р. [14]; інші міжнародні дого-

вори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Ведучи мову про понятійний апарат відмітимо, що в різних матеріалах використовуються поняття «тероризм» і «терор». Так поняття «тероризм» зустрічається в ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [3]. Однак у ст. 33 Конвенції про захист цивільного населення під час війни, 1949 рік, використано термін «терор» разом із терміном «залякування» (що є синонімами), для визначення заборонених дій щодо цивільного населення [15]. У ст. 51 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року, знову використано термін «тероризувати» для позначення забороненої мети вчинених дій щодо цивільного населення [16]. Така сама термінологія застосовується і в п. d ч.2 ст. 4 («акти тероризму»), і в ч.2 ст. 13 (мета тероризму) Протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 8 червня 1977 року [17]. У Римському статуті Міжнародного кримінального суду термін «терор» не значиться [18].

Етимологічно терор (франц. *terreur*, від лат. *terror* – страх, жах) – засіб тотального залякування, придушування політичних, ідеологічних та інших противників шляхом застосування насильства аж до фізичного знищення. Появу терміна пов'язують з якобінською диктатурою у Франції 1793- 1794 р.р., хоча схожі явища і процеси неодноразово відбувалися впродовж історії цивілізації [19].

Кульчицький С.В. та Примаченко Я.Л. поняття «терор» пов'язують із діями держави, а «тероризм» – із діями недержавних організацій або окремих осіб. Цей поділ визначає головний зміст відповідного явища: у терорі – це репресії, у тероризмі – терористичні акти. На протиставленні усталеного змісту терору і тероризму побудоване поняття «державного тероризму». Він проявляється в нелегітимному застосуванні загрози сили, а врешті й у застосуванні сили для змушування інших держав змінити чи

не змінювати проти волі народу існуючий політичний лад або в ігноруванні державного суверенітету в інший спосіб. Такі акції, як використання радянських військ з метою впливу на ситуацію в Угорщині (1956), Німецькій Демократичній Республіці (1961), Чехословаччині (1968), Афганістані (1979) або погроза використати їх у Польщі (1956, 1981), розглядаються як вияв державного тероризму. Виявом державного тероризму були також вбивства тих політичних противників комуністичного режиму, які перебували в інших країнах. Жертвами радянських вождів стали С.Петлюра у Франції, Є.Коновалець у Нідерландах, Л.Троцький у Мексиці, С.Бандера в Німеччині та ін. [20]

Пашенко В.І., Кобець М.В., Іщенко А.В., Буханченко А.С. – представники юридичної спільноти, також поділяють таке термінологічне відмежування. [21, с. 8].

У Законі України «Про боротьбу з тероризмом» останній визначено як суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [3].

Проявом явища «тероризм» є суспільно небезпечне діяння – терористичний акт, ознаки якого визначено в ст. 258 КК України. Саме за конкретний прояв (діяння) тероризму настає кримінальна відповідальність.

Так, суспільно небезпечне діяння, щоб підпадати під ознаки терористичного акту (акту залякування – дослівно), має включати не лише суспільно небезпечний спосіб вчинення (підпал, застосування зброї, вибух тощо) та наслідки (також включається і погроза вчинити зазначені дії із певною метою), але ще і конкретну мету: порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту, міжнародного ускладнення, або з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями

громадян, юридичними особами, міжнародними організаціями, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста).

Водночас, незважаючи на зазначені ознаки, єдиний підхід до визначення поняття «тероризм», як соціального явища, у вітчизняній науці відсутній. Разом із тим можна відмітити загальні підходи вітчизняних та зарубіжних фахівців у розумінні цього поняття. Так спільними крапками є констатація наявності певної мети при вчиненні суспільно небезпечного діяння – залікування, досягнення конкретних результатів.

Дотепер на рівні міжнародного права не затверджено єдиної узгодженої дефініції тероризму, а також можливої відповідальності за його вчинення. Існує більше ста різних визначень, однак жодне з них не було визнано єдино правильним. Відповідних міжнародно-правових критеріїв для визнання держав спонсорами тероризму, а також механізму визнання держави терористичною так само немає.

Деякі автори виділяють такі критерії, властиві тероризму загалом:

- 1) основною формою вчинення злочину є акти насилля або загрози насилля;
- 2) може бути здійснений тільки субнаціональною групою або недержавними утвореннями, а не державами;
- 3) метою є досягнення політичних, економічних чи релігійних цілей;
- 4) акти тероризму поширюють страх поза безпосередньою жертвою та здійснюють сильний психологічний ефект;
- 5) терористична діяльність відрізняється послідовністю, високим рівнем організації та планування [22, с.16].

Під визначення тероризму не підпадають види насилля за наступними критеріями:

- 1) акти насилля, що здійснюються військовими силами у належній уніформі або силами законних комбатантів однієї держави проти іншої;
- 2) дії проти законних цілей у війні, таких як ворожі комбатанти і воєнні об'єкти;
- 3) супутній збиток, який не є надмірним щодо конкретної і прямої військової пере-

ваги, у тому числі заподіяння випадкового пошкодження небойових цілей під час атаки або спроби атакувати законні цілі у війні [22, с.16].

Серед видів тероризму можна виділити наступні.

Так, ученими із Східно-Кентуккського університету (Eastern Kentucky University) виокремлюється 5 типів тероризму:

– державний тероризм, який підтримується, насамперед фінансово, окремими державами. Він полягає у вчиненні терористичних актів від імені певної держави або її уряду;

– так званий «безпристрасний тероризм», коли терористичні акти вчиняються певними групами або особами, що повстали проти уряду;

– право- і ліворадикальний тероризм, коріння якого слід шукати в політичній ідеології;

– релігійний тероризм, в основу якого покладено релігійну мотивацію;

– кримінальний тероризм, особливістю якого є те, що акти терору є засобами для досягнення злочинного прибутку або для сприяння іншим злочинним намірам [23].

Також іншими дослідниками виділяються: - «інформаційний тероризм», акцент у якому переважно ставиться на різноманітних формах і методах впливу на інформаційні інфраструктури держави та цілеспрямоване використання цієї інфраструктури для створення умов, які мають катастрофічні наслідки для життєдіяльності суспільства й держави [24]. Доволі часто феномен інформаційного тероризму розглядають у контексті пропаганди та інформаційної війни. Разом з тим, зазначимо, що сутність інформаційного тероризму полягає у дестабілізації суспільства, створенні в ньому атмосфери громадянської непокори і недовіри суспільства до дій та намірів влади шляхом організації спеціальних медіакампаній [25];

-інформаційно-психологічний тероризм, під яким розуміємо спосіб впливу ЗМІ на свідомість і поведження людей за допомогою інформації, що пропагує насилля або сама є формою насилля. До різновиду інформаційно-психологічного тероризму віднесемо медіатероризм;

- інформаційно-технічний тероризм, сутність якого полягає в завданні збитків окремим елементам або всьому інформаційному простору супротивника задля шантажу та прийняття вигідних для суб'єкта впливу рішень. Класифікація використовуваних інформаційним тероризмом засобів визначає його основні форми. Різновидом його є кібертероризм [26 с.90-91].

Слід наголосити на доступності нині Інтернету для реклами своєї діяльності різноманітними міжнародними терористичними організаціями. Здебільшого пропаганда радикальних ідей відбувається в популярних соціальних мережах "Facebook", «ВКонтакте», "Twitter", "Youtube". Задля цього використовуються такі поширені форми пропагандистських матеріалів, як мультфільми або комп'ютерні ігри, основним сюжетом яких є прославляння терористичних актів, місії терористів-смертників, безбідне життя терористів [27].

Серед форм психологічного впливу активно використовуються такі, як доведення до об'єкта даних про реальні чи ненаявні загрози; прогнози щодо переслідувань, репресій та убивств; шантажування; здійснення вибухів, масових отруєнь, підпалів, захоплення заручників. Одним із найбільш поширених прийомів здійснення психологічного тиску став так званий телефонний тероризм, тобто дзвінки з інформацією про мінування місць масового скупчення людей. Останнім часом повідомлення про нібито мінування публічних місць значно почастишали в Україні [27 с.91].

Сепаратизм (від лат. *separatus* – відокремлення) – це політика і практика відокремлення, відділення частини території держави з метою створення нової самостійної (іншим словом незалежної) держави або переходу до складу іншої держави або набуття статусу широкої автономії [28]. Іншими словами, сепаратизм – це пропаганда стану культурного, етнічного, племінного, релігійного, расового, національного або ж гендерного відокремлення від ширшої групи населення.

Сепаратизм, будучи суперечливим суспільно-політичним явищем, є однією з найскладніших та найактуальніших проблем

світового співтовариства, тому вартує дослідження його ролі в міжнародних відносинах.

У науковій літературі немає єдиного конкретного підходу стосовно трактування поняття «сепаратизм». Його визначають і як спосіб розв'язання проблеми, і як рух за територіальне відокремлення, і як практику діяльності суспільно-політичних рухів. Проблема сепаратизму є однією з найбільш складних, адже вона безпосередньо пов'язана з питаннями існування держав, зміною їх кордонів та утворення нових держав.

Сепаратизм прийнято поділяти на два домінуючі види:

- релігійний, який відбувався ще в часи хрестових походів і залишився даниною історії. Наприклад, рух сектантської релігійної меншини, який зараз демонструють ісламісти в Сирії;

- етнічний, він може вважатися єдиним правомірним сепаратизмом, який вивіряється референдумом. Прикладом можуть бути рух каталонців Іспанії та події, які відбулись в Ірландії та Шотландії. Етнічний сепаратизм, за своєю суттю, є етнотериторіальним конфліктом, в основі якого лежить прагнення етнічної меншини відокремитися від загальної держави, що сприймається її представниками як державне утворення іншої етнічної меншини. Поява в позиції лише однієї з конфлікуючих сторін елементів сепаратизму інтернаціоналізує конфлікт і підчиняється його потребам і нормам міжнародного права [28].

Квзіреферендуми в Криму, ДНР, ЛНР, наслідками яких стало відділення, на думку влади РФ, цих територій від України – теж можна віднести до прикладу формального сепаратизму, однак не легітимного.

У сучасному світі сепаратистські настрої набули значного поширення в багатьох країнах, зокрема в Іспанії, і сконцентровані вони переважно в Каталонії та Країні Басків, в Азербайджані (Нагорний Карабах), Грузії та Абхазії тощо.

Екстремізм (від фр. *extremisme*, лат. *extremus* – крайній) – прихильність крайнім поглядам і особливо методам, діям, заходам у політиці. Серед таких методів можна від-

значити провокацію заворушень, громадянську непокору, терористичні акції, методи партизанської війни [29].

Зростанню екстремізму зазвичай сприяють: соціально-економічні кризи, різке падіння життєвого рівня основної маси населення, тоталітарний політичний режим з придушенням владою опозиції, переслідуванням інакомислення. У таких ситуаціях крайні заходи можуть стати для деяких осіб та організацій єдиною можливістю реально вплинути на ситуацію, особливо якщо складається революційна ситуація чи держава охоплена тривалою громадянською війною.

Яким же чином співвідносяться ці терміни?

Екстремізм є явище об'єктивної дійсності, його проявами або методами чи видами можуть бути тероризм або/та сепаратизм. Крім цього, методом досягнення сепаратизму як мети може слугувати тероризм.

Стосовно застосування терміну «боротьба» з тероризмом – доречно вживати термін «протидія» за прикладом вживання вже усталеного словосполучення «протидія злочинності» [30], адже тероризм є різновидом злочинності.

Провівши аналіз міжнародного та чинного законодавства у сфері протидії тероризму, можна виділити такі науково-прикладні проблеми.

До міжнародних актів з протидії тероризму приєдналися не всі держави, а РФ взагалі денонсувала Протокол I до Женевських конвенцій. Як зазначалось, на міжнародному рівні не існує ані загальновизнаної універсальної дефініції тероризму, ані єдиної договірної бази, ані судового органу з юрисдикцією відправляти правосуддя над терористами. З погляду міжнародного права, держава в принципі не може вчиняти акти тероризму. Злочини, що вчиняє РФ проти українського населення, мають ознаки міжнародних злочинів (порушення норм гуманітарного права та воєнні злочини). Підтвердженням такої позиції є рішення Міжнародного кримінального трибуналу у справі колишньої Югославії, коли терор в умовах збройного конфлікту вперше розглядався як самостійний склад воєнного злочину. Подібної правової позиції дотри-

мався і Спеціальний суд по Сьєрра-Леоне, який розглянув справи за обвинуваченням у низці «актів тероризму», передбачених статтею 3 (d) Статуту Спеціального суду, і при визначенні елементів цього злочину звертався до практики Міжнародного кримінального трибуналу для колишньої Югославії [31, с.584; 32].

На національному ж рівні досі актуальними залишаються намагання внести зміни до ст. 24 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» щодо визначення статусу терористичної організації та внесення змін до складу злочину, передбаченого ст. 258 КК.

Можна погодитись із І. Ткачовим, що вірогідно наразі існує відсутність системного нормативно-правового регулювання порядку визнання організації терористичною, що не дозволяє вживати ефективних заходів правового реагування на протиправну діяльність, зокрема міжнародних терористичних організацій. Стаття 24 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», визначаючи відповідальність організації за терористичну діяльність, розглядає її як юридичну особу, зареєстровану в установленому порядку. Однак, законодавством не визначено юрисдикції таких справ та процедури розгляду їх судом, що є законодавчою прогалиною, яка не дає змоги реалізувати наведену норму закону [33с.134-135].

Буряк М. теж доходить до цієї думки і пропонує запровадити реєстр терористичних організацій, встановити порядок їх включення (виключення) до (з) такого реєстру, а також визначити юридичні наслідки включення терористичних організацій до реєстру [34 с.142]

Крім цього, існує серед дослідників думка, що визначення терористичного акту, яке передбачено диспозицією ч. 1 ст. 258 КК України, є далеко не повним, не вичерпує усього спектру терористичних діянь, відображаючи лише спеціальний склад злочину. Адже сам по собі терористичний акт може і не супроводжуватися вибухами, підпалами чи іншими подібними діями і, звичайно, не вичерпується ними. Невизнання інших форм насильства як терористичних у КК України можна вважати суттєвим пробілом у вітчизняному законодавстві. Інші злочини

хоч, за своєю суттю, можуть бути терористичними, формально в законі про кримінальну відповідальність такими не визнані [35, с.93].

Проте не можна погодитись із таким підходом, адже слідування казуїстиці (тобто описування в законі конкретних діянь, що було до недавнього часу не властиво українській законотворчій техніці) згодом може призвести до викривленого правозастосування, коли суд буде керуватись лише буквою закону.

У контексті удосконалення антитерористичного законодавства імпонує також пропозиція професора Куца В.М [36]. Він критикує законотворчу техніку, використану в ст. 258, 258-1 КК України, зазначаючи, що ст. 258-1 КК є, по суті, підбурювання до вчинення терористичного акту, яке до появи зазначеної статті в Кодексі сповна компенсувалось інститутом співучасті. Подібна ситуація спостерігається й щодо статей 258-3 та 258-4 КК України, у яких також описано ні що інше, як співучасть у терористичному акті. Тож Куц В. обгрунтовано ставить питання, навіщо відступати від усталеної традиції, коли в Особливій частині описуються діяння, вчинювані виконавцем, а злочинна поведінка співучасників інших видів кваліфікується за правилами, закріпленими у ст. 29 КК України? Основною причиною такого стану справ є відсутність в Україні досвіду трансформації міжнародно-правових актів до національного законодавства, а також закону про нормативно-правові акти. Замість імплементації «духу» міжнародних конвенцій до національного законодавства, спостерігається намагання майже дослівного переносу до останнього текстів міжнародно-правових документів, чого зовсім не вимагається від України [37, с. 37]. У міжнародно-правових документах, зазвичай, йдеться про забезпечення країнами-учасницями необхідних зусиль з протидії тим чи іншим правопорушенням, запобігання їх вчиненню, але не вказується як це слід робити. Куц В. для досконалості законодавчого визначення проявів тероризму пропонує визначити домінуючі ознаки тероризму, а потім вирішити, яке кримінально-правове значення їм надати. Сутнісне та етимологіч-

не значення явища тероризму виокремлює у якості головної об'єктивної його ознаки залякування невизначеного кола людей або представників публічної влади чи її безпосередніх носіїв, причому чим більше, тим краще для терориста (-ів). Але залякування не є для терориста (-ів) самоціллю. Воно використовується як засіб досягнення певної мети, як головної суб'єктивної ознаки тероризму, а саме – примушування до прийняття певного рішення або вчинення чи не вчинення певного діяння; привернення уваги громадськості до певних поглядів (політичні, релігійні тощо) терориста (-ів). Визначивши основні об'єктивні та суб'єктивні ознаки тероризму можливо запропонувати більш досконалу форму кримінально-правового відображення цього явища в законі. Замість виокремлення терористичного акту та низки діянь, що утворюють співучасть у його вчиненні, що породжує конкуренцію кримінально-правових норм та колізію, як це зроблено сьогодні (ст.ст. 358-358-3 КК України), доцільно визнати тероризування кваліфікуючою ознакою тих насильницьких та деяких інших агресивних злочинів, що можуть вчинюватись з метою застосування терору, як засобу досягнення певних цілей. При цьому в примітці до статті Кодексу, у якій уперше в його тексті згадуватиметься тероризування, доцільно закріпити визначення останнього як залякування невизначеного кола осіб або представників публічної влади чи громадськості з метою досягнення певної мети. Такий би варіант нормативно-закріплення, по-перше, більш адекватно відображав би в тексті закону кримінально-правові складові явища тероризму, а саме: залякування з метою досягнення певного результату. По-друге, виключав би колізії та конкуренцію кримінально-правових норм, наявні за існуючого сьогодні варіанту законодавчого визначення терористичного акту та інших злочинів терористичного спрямування [36].

Не можна не погодитись із уже згадуваним І. Ткачовим щодо необхідності завершення процесу затвердження на загальнодержавному рівні (Кабінетом Міністрів України), розробленого Національною академією СБ України спільно зі Штабом

Антитерористичного центру при СБ України проекту правил антитерористичної безпеки; визначення переліку відомостей, що містить паспорт антитерористичної захищеності найбільш уразливого об'єкту можливо-го терористичного посягання; потребує організації та проведення паспортизації антитерористичної захищеності об'єктів критичної інфраструктури в аспекті забезпечення антитерористичної безпеки. Правила антитерористичної безпеки повинні в нормувати правові та організаційні засади забезпечення її діяльності та мають стати невід'ємною складовою частиною законодавства України у сфері національної безпеки. У цьому ж контексті необхідним є внесення змін до нормативно-правових актів України (Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України) щодо визначення відповідальності фізичних та юридичних осіб за недотримання процедур дотримання правил антитерористичної безпеки. [33, с.133].

Висновок

Протидія (а не боротьба) тероризму є комплексом заходів, які мають застосовуватись як на внутрішньонаціональному рівні, так і на міжнародному. Для досягнення мети протидії тероризму – мінімізації його проявів, необхідно, окрім удосконалення національного законодавства (визначення термінології, грамотне застосування нормотворчої техніки) та практики його застосування, зокрема, дотримуватись принципу невідворотності кримінально-правового реагування на кожний факт заподіяння протиправного діяння, правильно кваліфікувати діяння, а також докладати зусиль на міжнародному рівні для створення (розширення за рахунок нових підписантів міжнародних договорів) міжнародної правової бази з протидії тероризму, що облегшить правозастосовчу діяльність у цьому напрямі.

Література

1. Конституція України [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text)

2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III № 1000- 05 // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.

3. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 року №638- IV// Відомості Верховної Ради України. 2003. № 25. Ст. 180.

4. Закон України «Про Службу безпеки України» [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text)

5. Закон України «Про національну безпеку України» [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text)

6. Указ Президента України «Про Стратегію воєнної безпеки України» <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>

7. Указ Президента України «Про Стратегію забезпечення державної безпеки» [URL:https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377](https://www.president.gov.ua/documents/562022-41377)

8. Концепція боротьби з тероризмом в Україні, затверджено Указом Президента України від 5 березня 2019 року № 53/2019 [URL: https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/493.html?PRINT](https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/493.html?PRINT)

9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України», затверджене Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020?find=1&text=%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80#w1_1](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020?find=1&text=%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80#w1_1)

10. Закон України № 2265-IX «Про заборону пропаганди російського нацистського тоталітарного режиму, збройної агресії Російської Федерації як держави-терориста проти України, символіки воєнного вторгнення російського нацистського тоталітарного режиму в Україну» [URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-20#Text)

11. Кашкаров О. О. Норми міжнародного права як джерело протидії організованій злочинності. Кримський юридичний вісник. 2009. Вип. 2 (6). С. 57–63

12. Європейська конвенція про боротьбу з тероризмом (ETS N 90) від 27 січня 1977 року № ETSN90 2

13. Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997р URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_374#Text

14. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_518#Text

15. Конвенції про захист цивільного населення під час війни URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

16. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

17. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text

18. Римський статут Міжнародного кримінального суду URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

19. Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. Т. 6 : Т – Я. 768 с. ISBN 966-7492-06-0.

20. Кульчицький С. В., Примаченко Я. Л. Терор і тероризм // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. К. : Наукова думка, 2013. Т. 10 : Т – Я. С. 72. 784 с. : іл. ISBN 978-966-00-1359-9.

21. Засоби та способи протидії терористичним актам, учиненим із застосуванням вибухових пристроїв : навч.-практ. посібник / В.І. Пашенко, М.В. Кобець, А.В. Іщенко, А.С. Буханченко. Київ : Київ. нац. ун-т вн. справ, 2010. 112 с.

22. Конфлікт на сході України: підходи до кваліфікації подій та кваліфікації злочинів URL: https://justiceforthefuture.org.ua/uploads/MaterialDocument/%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A4%D0%9B%D0%86%D0%9A%D0%A2%20%D0%9D%D0%90%20%D0%A1%D0%A5%D0%9E%D0%94%D0%86%20%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%86%CC%88%D0%9D%D0%98_%20%D0%9F%D0%

[86%D0%94%D0%A5%D0%9E%D0%94%D0%98%20%D0%94%D0%9E%20%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%A1%D0%98%D0%A4%D0%86%D0%9A%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%86%CC%88%20%D0%9F%D0%9E%D0%94%D0%86%D0%98%CC%86%20%D0%A2%D0%90%20%D0%9A%D0%92%D0%90%D0%9B%D0%86%D0%A4%D0%86%D0%9A%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%86%CC%88%20%D0%97%D0%9B%D0%9E%D0%A7%D0%98%D0%9D%D0%86%D0%92_1620837259.pdf?_cf_chl_tk=A7BcdRrzoOo8vy1Vce6pM7oxhGb30zufBAS2lCmzUSM-1692717951-0-gaNycGzNEVA](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_374#Text)

23. Five Types of Terrorism. URL: <https://hiltonline.eku.edu/hls-101-terroris>

24. Циганов В.В. Медиа-тероризм. Тероризм и средства массовой информации. Киев : Ника-Центр, 2004. 124 с.

25. Герасименко К.С. Сучасні ознаки загроз «інформаційного тероризму». *Форум права*. 2009. № 3. С. 162–166.

26. Крижна В.В. Інформаційний тероризм в Україні та світі. Актуальні питання удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану : зб. матер. круглого столу (м. Київ, 31 серпня 2022 року). Київ: НА СБУ, 2022. С.89-91.

27. Рудник Л.І. Соціальні мережі як засіб здійснення терористичних актів. URL: <https://goal-int.org/socialni-merezhi-yak-zasibzdijsnennyateroristichnixaktiv>

28. Політологічний енциклопедичний словник; Л. М. Герасіна, В.Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. За ред. М. П. Требіна. Х.: Право, 2015, С.105.

29. Гуцал Ф. Екстремізм [Архівовано 23 березня 2022 у Wayback Machine.] // Енциклопедія сучасної України / ред. кол.: І. М. Дзюба [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001 – 2022. — ISBN 966-02-2074-X.

30. Триньова Я.О. Біоетика кримінально-правового забезпечення протидії злочинності: монографія. Харків. Право, 2019. 536 с.

31. Верле, Герхард. Принципы международного уголовного права: учебник / Гер-

хард Верле; пер. с англ. С. В. Саяпина. О. : Фенікс; М. : ТрансЛит, 2011. 910 с.

32. Prosecutor v. Fofana and Kondewa, Спеціальний суд по Сьєрра-Леоне (Судова палата), рішення від 2 серпня 2007 року, абзаци 167 і далі; Prosecutor v. Brima et al., Спеціальний суд щодо Сьєрра-Леоне (Судова палата), рішення від 20 червня 2007 року, абзаци 660 і далі; Prosecutor v. Fofana and Kondewa, Спеціальний суд з Сьєрра-Леоне (Судова палата), рішення від 2 серпня 2008 року, абзаци 167 та далі; Prosecutor v. Sesay et al., Спеціальний суд щодо Сьєрра Леоні (Судова палата), рішення від 2 березня 2009 року, абзаци 110 і далі.

33. Ткачов І.В. Науково-правові засади удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах воєнного стану. Актуальні питання удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану : зб. матер. круглого столу (м. Київ, 31 серпня 2022 року). Київ: НА СБУ, 2022.С.132-136.

34. Бурак М. В. Щодо запровадження реєстру терористичних організацій, груп: деякі законодавчі ініціативи. Актуальні питання удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану : зб. матер. круглого столу (м. Київ, 31 серпня 2022 року). Київ: НА СБУ, 2022.С.142-144.

35. Кубальський В. Н. Проблеми удосконалення антитерористичного законодавства в умовах воєнного стану. Актуальні питання удосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом в умовах функціонування режиму воєнного стану : зб. матер. круглого столу (м. Київ, 31 серпня 2022 року). Київ: НА СБУ, 2022.С.92-95.

36. Куц В. Альтернативний погляд на кримінально-правове відображення тероризму// Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України. Збірник тез наук.-прак. конф. 15 грудня 2017 року. К.: НАПУ, 2017. С. 265-269.

37. Куц В.М. Апроксимація національних законодавчих систем. Вісник Запорізького державного університету. 2001. № 1. С. 34–39.

Trynyova Yana –

Doctor of Science of Law, Associate Professor, Professor of the State Penitentiary Service Academy, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences, Advocate

Orchid 0000-0002-5416-2756

**MODERN ANTI-TERRORIST
LEGISLATION AND SOME OF ITS
CURRENT PROBLEMS
(CRIMINAL-LEGAL ASPECT)**

The article analyzes the current national and international anti-terrorist legislation. Some actual problems in this area have been identified. In particular, regarding the use of terminology, the relationship of concepts, etc. The proposal to amend the composition of the crime provided for in Art. 258 of the Criminal Code of Ukraine (terrorist act) by supplementing the methods of committing this act. Articles 258-1 – 258-3 of the Criminal Code of Ukraine are defined as redundant, because the acts provided for in them are covered by the institution of complicity described in the General Part of the Criminal Code. It is noted that it is appropriate to recognize terrorizing as a qualifying feature of those violent and some other aggressive crimes that may be committed with the aim of using terror as a means of achieving certain goals. At the same time, in the note to the article of the Criminal Code, in which terrorization will be mentioned for the first time in its text, it is advisable to fix the definition of the latter as intimidation of an unspecified circle of persons or representatives of public authorities or the public in order to achieve a certain goal. As for the proposals of some researchers to add specific methods of committing a terrorist act, doubts have been expressed about the expediency of this, because the legislator actually provided for them in the wording of «other actions». At the same time, proposals were supported regarding the need to determine the mechanism for recognizing an organization as a terrorist and the creation of an appropriate register of such organizations, as well as the need to complete the process of approval of anti-terrorist security rules at the national level.

Keywords: terror, terrorism, terrorist activity, terrorist act, extremism, separatism, terrorist organization.